

Delegering

av arbetsuppgifter
inom
hälso- och sjukvård

Utbildningskompendium

för

delegeringsutbildning

Del 1

Inledning

Denna skrift riktar sig till dig som står i begrepp att ta emot en delegering. Att ta emot en delegering är att ta över en annans persons yrkesansvar och det är viktigt att delegeringar sker på ett säkert sätt.

Det handlar om hur delegering ska gå till och vilka regler som gäller vid delegering.

Varje delegeringsbeslut ställer stora krav på gott omdöme, goda kunskaper och noggrannhet hos den som delegerar såväl som hos den som genom delegering tar emot en medicinsk arbetsuppgift. Både den som delegerar och du som tar emot delegeringen måste vara säkra på att du faktiskt förstår vad uppgiften innebär och klarar att utföra uppgiften på ett säkert sätt.

Vilka lagar och föreskrifter som styr finns i Bilaga 1.

Elisabeth C Ekman, Medicinskt ansvarig sjuksköterska

2017-04-14

Vad är en delegering?

I kommunens hälso- och sjukvård får en legitimerad personal, genom delegering överlåta åt en annan personal (till exempel undersköterska eller vårdbiträde) att utföra en hälso- och sjukvårdsuppgift. En förutsättning för delegering är att en god och säker vård av patienten kan garanteras.

Delegering av läkemedelshantering är vanligast. De är ofta generella det vill säga att delegeringen gäller för samliga vårdtagare. Även andra uppgifter kan delegeras t.ex. omläggning av sår och TENS-behandling. Ofta gäller sådana delegeringar bara för en patient och i samband med delegeringen ges också en skriftlig instruktion om hur uppgiften ska utföras.

Delegering bör ske restriktivt och efter säkerställande av den aktuella personens kompetens, erfarenhet och lämplighet i övrigt. Delegeringar ska vara skriftliga, personliga och tidsbestämda till maximalt ett år och ska regelbundet följas upp. Om delegeringen ska fortsätta sedan tiden för delegeringen löpt ut kan en ny delegering göras under förutsättning att personen fortfarande klarar uppgiften på ett säkert sätt.

Formell - reell kompetens

Med delegering menas att hälso- och sjukvårds personal och som är formellt kompetent för en hälso- och sjukvårdsuppgift överlåter uppgiften till en annan person som saknar formell kompetens för uppgiften. Med formellt kompetent menas i detta sammanhang att ha legitimation för yrke inom hälso- och sjukvården, exempel leg sjuksköterska, leg fysioterapeut och leg arbetsterapeut.

Du som får uppgiften delegerad till dig måste vara reellt kompetent för att utföra den. Det innebär att du har fått lära dig teoretiskt och praktiskt hur uppgiften ska utföras och klarar att utföra uppgiften. Vanligen är det den som delegerar uppgiften som också lär ut hur uppgiften ska utföras.

Den vanligaste formen av delegering i kommunens hälso- och sjukvård är när en sjuksköterska till en undersköterska eller ett vårdbiträde delegerar att överlämna en iordningsställd läkemedelsdos till en patient. En iordningsställd läkemedelsdos är vanligen läkemedel som sjuksköterskan fördelat i en dosett eller som

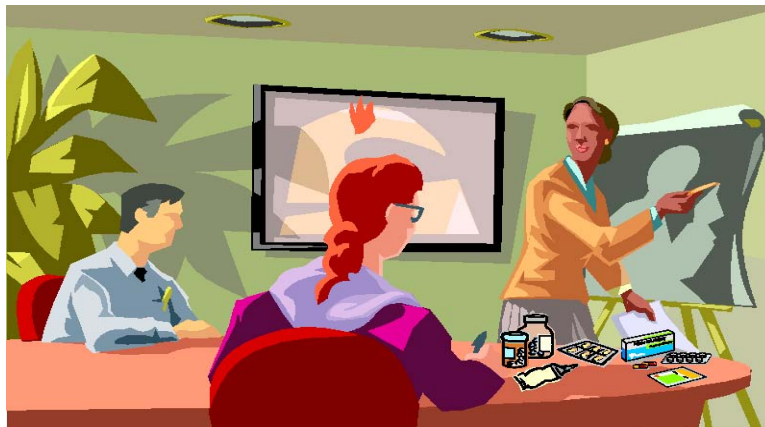
förpackats av ett dosapotek i APO- dos påsar. Det kan också vara ett eller flera läkemedel som en sjuksköterska lagt i en medicinkopp.

Delegering måste vara säker

Enligt hälso- och sjukvårdslagen får delegering bara göras om det är förenligt med en **god och säker vård**. Det innebär att den bland annat ska:

- vara av god kvalitet
- ha god hygienisk standard
- tillgodose patientens behov av trygghet i vård och behandling
- vara lätt tillgänglig
- bygga på respekt för patientens självbestämmande och integritet
- främja goda kontakter mellan patienten och personalen
- tillgodose patientens behov av kontinuitet och säkerhet

Så här ska det gå till vid delegering

- Du ska få utbildning om uppgiften t.ex. läkemedel och läkemedelshandtering både praktiskt och teoretiskt
- Den som delegerar ska visa dig praktiskt hur du ska utföra uppgiften
- Den som delegerar måste både ha formell utbildning och själv klara att utföra uppgiften
- Den arbetsuppgift som ska delegeras ska vara tydligt beskriven
- Du som tar emot delegeringen måste klara att utföra uppgiften, vara reellt kompetent
- Delegering är personlig och gäller för en namngiven personal
- Du som fått delegeringen får inte delegera uppgiften vidare till någon annan
- En delegering får gälla högst ett år, men kan gälla kortare tid eller bara för ett bestämt tillfälle
- En delegering ska vara skriftlig
- Delegeringen kan upprepas flera gånger. Den förnyas årligen efter kunskapstest
- Den som delegerar måste varje gång ta ställning till om den som ska ta emot uppgiften klarar att utföra den säkert
- Du som tar emot delegeringen betraktas som hälso- och sjukvårdspersonal då du utför den delegerade uppgiften

Du kan läsa mer om vad det innebär i bilaga 1, ”Vad säger lagen?” .

Förtydligande

Den som delegerar ska tala om för dig:

- vilken/vilka arbetsuppgifter delegeringen gäller
- vilka teoretiska och praktiska kunskaper som krävs för att kunna utföra arbetsuppgiften på ett bra sätt
- vad som händer juridiskt vid en delegering
- viktiga delar i aktuella författningar

och fråga dig

- om du anser dig ha tillräcklig utbildning och erfarenhet för att utföra uppgiften

och bedöma

- om du som ska ta emot uppgiften kommer att klara uppgiften på ett säkert sätt

Du som tar emot delegeringen

- ska tala om för den som delegerar uppgiften om du själv tycker att du klarar uppgiften som ska delegeras

Ibland behövs mer utbildning för att du ska kunna känna dig säker för att utföra den delegerade arbetsuppgiften.

Undantag vid akut nödsituation

Huvudregeln är att delegering av en arbetsuppgift inte får göras mot någons vilja. I en akut nödsituation kan det dock bli nödvändigt att beordra utförandet av en viss arbetsuppgift. Detta är inte att betrakta som delegering.

Delegeringen ska vara skriftlig

Delegeringsbeslutet ska vara skriftligt och det ska framgå:

- vilken arbetsuppgift som delegeras
- vem som delegerat uppgiften
- till vem uppgiften delegeras
- den tidsperiod som delegeringen gäller
- var delegeringen gäller
- datum då beslutet fattades
- underteckning av både den som delegerar och den som emottar delegeringen

Du som tar emot en delegering får en kopia på delegeringsbeslutet.

Beslut om ändrade delegeringar och återkallelse av delegeringsbeslut ska också dokumenteras.

Om en delegering dokumenteras endast på en pappersblankett ska den sparas i minst tre år sedan delegeringen upphört att gälla.

Uppföljning

- Den som delegerat en uppgift ska bevaka att den arbetsuppgift som han eller hon delegerat utförs på ett sätt som är förenligt med en god och säker vård.
- Ett delegeringsbeslut ska omprövas när det behövs och ska omedelbart återkallas om beslutet inte längre är förenligt med en god och säker vård.

Då någon slutar sin anställning

- Då den som delegerat en uppgift slutar, gäller inte delegeringen formellt längre. Efterträdaren ska ta ställning till om delegeringsbeslutet fortfarande ska gälla och kontrasignera på delegeringsblanketten. Hänsyn tas till överlappningsperiod.
- Delegeringsbeslutet upphör också att gälla då du som tagit emot delegeringen slutar den aktuella anställningen.

Ansvar

Den som delegerar en uppgift ansvarar för

- att uppgiftsmottagaren har tillräcklig kunskap och erfarenhet
- uppföljning av att delegeringen är säker för patienten

Du som tar emot delegeringen ansvarar för:

- hur du fullgör uppgiften
- vad du sagt om din förmåga att kunna utföra uppgiften/erna.

Verksamhetschef för hälso- och sjukvården

Inom hälso- och sjukvård ska vårdgivaren utse en verksamhetschef för hälso- och sjukvården. Varje verksamhetschef ska leda arbetet och fördela arbetsuppgifterna efter art och svårighetsgrad och med hänsyn till behovet av kompetens och yrkeserfarenhet. Verksamhetschefen har ansvar för att den personal som ska utföra olika arbetsuppgifter har den kompetens som behövs för detta.

Legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal

Varje sjuksköterska, arbetsterapeut eller fysioterapeut ansvarar för att deras delegeringar är säkra för patienten.

Medicinskt ansvarig sjuksköterska

Inom den kommunala hälso- och sjukvården ska det finnas en medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS), som har ansvar för att patienterna får en säker och ändamålsenlig vård och behandling av god kvalitet. MAS ansvarar även för att beslut att delegera ansvar för vårduppgifter är förenliga med säkerheten för patienten. MAS har skrivit riktlinjer och har ett övergripande ansvar för att delegeringarna sköts på ett säkert sätt.

Bilaga 1

Vad säger lagen?

Innan delegeringen ska den som vill delegera en uppgift till dig ge information om författningar och MAS riktlinjer om delegering, läkemedelshantering och avvikelshantering för att du ska förstå vad delegeringen innebär för dig.

- Hälso- och sjukvårdslagen Avd I: 2 kap1 §, Avd II:4 kap1-2 §§, 5 kap1 §, 26d § och 29-31 §§
  - Patientsäkerhetslagen 1 Kap.2-6 §§ om definitioner, 3 Kap. 1- 8 §§ om vårdgivarens skyldigheter, 6 Kap. 1-4 §§, om hälso- och sjukvårdspersonalens skyldigheter.
  - Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd SOSFS 1997:14 (M) Delegering av arbetsuppgifter inom hälso- och sjukvård och tandvård
SOSFS 2000:1 Läkemedelshantering i hälso- och sjukvården.

Vad är hälso- och sjukvård ?

I Hälso- och sjukvårdslagen (SFS 2017:30), HSL, står i 1 §: ”Med hälso- och sjukvård avses i denna lag åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Till hälso- och sjukvården hör även sjuktransporter samt att ta hand om avlidna.” Att ge någon läkemedel är en behandling och alltså är det hälso- och sjukvård.

Vem är hälso- och sjukvårdspersonal?

Den som är legitimerad läkare, sjuksköterska, arbetsterapeut eller fysioterapeut och den som hjälper dessa med hälso- och sjukvårds uppgifter är hälso- och sjukvårdspersonal. Då man tar emot en delegering blir man hälso- och sjukvårdspersonal. Så här ser det ut:

I 1:a kapitlet 4 § Patientsäkerhetslagen står bland annat:

”Med hälso- och sjukvårdspersonal enligt denna lag avses

1. den som har legitimation för ett yrke inom hälso- och sjukvården”

Det är alltså t.ex. läkare, sjuksköterskor, fysioterapeuter och arbetsterapeuter. De är alltid hälso- och sjukvårdspersonal då de arbetar i sina respektive yrken oavsett var de arbetar. Om vi läser vidare i lagtexten står det

”2. personal som är verksam vid sjukhus och andra vårdinrättningar och som medverkar i hälso- och sjukvård av patienter.” Ett äldreboende är inte ett sjukhus eller en vårdinrättning. Det är en *bostad* enligt Socialtjänstlagen. En undersköterska eller ett vårdbiträde som arbetar på ett äldreboende eller en dagverksamhet i kommunen arbetar enligt Socialtjänstlagen som vanligen förkortas SoL. Den som arbetar där är inte hälso- och sjukvårdspersonal.

”3. den som i annat fall vid hälso- och sjukvård av patienter biträder en legitimerad yrkesutövare”

Om vi stannar här ser vi alltså att den som hjälper en person som har legitimation och som arbetar med hälso- och sjukvård, den blir själv hälso- och sjukvårdspersonal i den uppgiften. Du som tar emot en delegering av en hälso- och sjukvårdsuppgift blir således hälso- och sjukvårdspersonal.

Är det viktigt om man är hälso- och sjukvårdspersonal eller ej?

Ja, det är faktiskt viktigt. I vanliga fall arbetar vård- och omsorgspersonal i kommunen enligt Socialtjänstlagen och berörs inte av hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Om jag tar emot en delegering blir jag hälso- och sjukvårdspersonal och då lyder jag plötsligt under hälso- och sjukvårdens regelverk.

Det har alltså stor betydelse. Om vi fortsätter att titta på lagtexten i Patientsäkerhetslagen så står det i 6 kapitlet som handlar om skyldigheter för hälso- och sjukvårdspersonalen i den 1 § att du måste utföra arbetsuppgifterna efter vetenskap och beprövad erfarenhet. Du måste alltså ställa krav på den som vill delegera en uppgift att den informera dig om vad som gäller. Du blir också själv ansvarig för att utföra arbetsuppgiften med ett eget lagstadgat ansvar för hur du utför uppgiften (6 Kap. 2 §). **Du är också skyldig att bidra till att det**

är hög säkerhet i hälso- och sjukvården och rapportera risk för vårdskador och när det uppstått fel enligt det avvikelssystem som verksamheten har.

Möjligheten att delegera en uppgift

I Patientsäkerhetslagen står också att den som är hälso- och sjukvårdspersonal får delegera en arbetsuppgift till någon annan, men bara om det är förenligt med kravet på en god och säker vård. Den som delegerar en uppgift till en annan har ansvar för att den som ska utföra uppgiften har tillräckliga kunskaper för att utföra uppgiften.(6 kapitlet 3 §). Den sjuksköterska, arbetsterapeut eller fysioterapeut som delegerar en uppgift ska försäkra sig om att den som tar emot delegeringen faktiskt klarar uppgiften.

Observera att möjligheten att delegera en uppgift bara gäller den som är formellt kompetent. Du som mottagit en delegering kan inte i din tur delegera uppgiften vidare till någon annan.